

УДК 338.432:330.322

Коденська М.Ю.,

докт. екон. наук, професор, заслужений економіст України,
завідувач кафедри економічної теорії та економіки підприємств АПСВТ

*Мотиваційні чинники інвестиційного забезпечення розвитку аграрно-промислового виробництва**

У статті висвітлено теоретичні та методологічні аспекти інвестиційного забезпечення розвитку аграрно-промислового виробництва та мотиваційні чинники його активізації. Розкрито сутність аграрно-промислового виробництва як складної виробничої і соціально-економічної системи, що включає економічні, організаційні, правові, соціальні та інші умови життєдіяльності людей. Обґрунтовано сутність інвестиційного забезпечення, його структурні складові та фактори формування мотиваційних чинників як спонукальних причин активізації інвестиційного забезпечення розвитку аграрно-промислового виробництва й динамічного нарощування валового внутрішнього продукту в країні. Наведені порівняльні показники рівня заробітної плати в аграрному секторі економіки щодо економіки України в цілому та до інших видів економічної діяльності.

Ключові слова: мотивації, мотиваційні чинники, інвестиції, інвестиційне забезпечення, аграрно-промислове виробництво, заробітна плата, державна підтримка, валовий внутрішній продукт, людський капітал.

Сільське господарство як первинна структурна ланка аграрно-промислового виробництва – складна виробничо-господарська й соціально-економічна система, в якій задіяні природно-кліматичні умови, політико-економічні та культурно-історичні аспекти нації. Від рівня розвитку сільського господарства залежить забезпеченість продуктами харчування населення, стабільність його соціально-психологічного стану, функціонування підприємств харчової та переробної промисловості, відтворення продуктивної сили землі і людини, продовольча безпека країни.

У соціально-економічному плані аграрно-промислове виробництво – це цілісна органічна система суспільної життєдіяльності людей, що включає економічні, організаційні, правові, соціальні, культурно-історичні зв'язки та умови життя населення країни. Тобто, це фундамент нації. Соціально-економічний рівень розвитку аграрно-промислового виробництва визначає також соціальний клімат, на якому нація розквітає, формується як цілісна органічна система суспільного співжиття людей, як соціум.

Основу виробничого процесу аграрно-промислового виробництва становить праця людини, озброєної системою знань дії законів природи й економічних законів, професійними знаннями, засобами виробництва та цілеспрямована на раціональне використання природно-кліматичного і виробничо-економічного потенціалу з метою отримання заданих запрограмованих результатів. Від рівня професійності людини, її освіченості, духовності залежить пізнання та врахування дії законів природи і суспільних економічних законів, що визначають культуру й систему господарювання, його результативність. Саме культура і система господарювання є одним із важливих чинників раціонального використання, задіяних у виробничому процесі природно-кліматичних, матеріально-технічних і енергетичних ресурсів, що визначає рівень розвитку й ефективності екологічно чистого товарного виробництва, а отже, високий життєвий рівень суспільства, його суспільного буття. Виходячи з викладеного вище необхідне інвестиційне забезпечення розвитку не тільки виробництва, а й людини.

Що ж таке інвестиційне забезпечення? З одного боку, це важлива складова розвитку

вітчизняної економіки, з іншого, це економічна категорія. У Законі України «Про інвестиційну діяльність (1991 р.) «...інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (доход), або досягається соціальний ефект». У системі майнових та інтелектуальних цінностей, перерахованих у Законі, особливе місце займають майнові права, що випливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності, а також сукупність технічних, технологічних, комерційних знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок та виробничого досвіду необхідних для організації того чи іншого виробництва, але не запатентованих (ноу-хау).

Отже, як слідує із згаданого Закону, «...досвід та інші інтелектуальні цінності», «навички», «виробничий досвід» є інвестиціями. Це ті інвестиції, що набуті, накопичені конкретно особою у процесі її життєдіяльності (виховання в сім'ї, навчання в школі, ВНЗ, самоорганізації вивчення тих чи інших дисциплін, праці на виробництві, або в тій чи іншій установі, в тій чи іншій сфері виробничої або інших видів діяльності). Набуті знання, досвід (виробничий, педагогічний), навички є формою накопичення інвестиційних ресурсів інтелектуального характеру, які, з одного боку, мають свого власника – конкретну людину, в той самий час є джерелом інвестиційних ресурсів, а, отже, потребують їх раціонального використання та примноження.

Таким чином, людина, особистість концентрує в собі найвизначніше багатство людства – інтелект (здатність мислити, раціонально пізнавати й використовувати), що поряд з іншими видами капіталів забезпечує соціально-економічне зростання країни. Для свого розвитку людина – як головна продуктивна сила також потребує постійного вкладення певних ресурсів, інвестиційного забезпечення. «...Найкращий капітал той, який вкладений у людське існування» [3]. Західні фахівці вважають, що кошти, вкладені у виробника, дають у 5–7 разів вищий ефект, ніж кошти, вкладені у матеріально-технічне обслуговування.

Орієнтація економіки України на інвестиційно-інноваційну модель розвитку, пріоритетність інноваційного розвитку потребує інвестиційного забезпечення не тільки у формування основного капіталу, а й у відтворення високоінтелектуальних трудових ресурсів, розширення зайнятості у всіх сферах господарювання, особливо у наукоємних, а, отже, формування високого рівня конкурентоспроможності робочої сили з досить глибокою кваліфікаційною підготовкою, інтересом і здатністю до постійного розвитку своїх здібностей, їх продуктивного використання в різних сферах економіки [4].

Структурними складовими інвестиційного забезпечення є ресурсне забезпечення – сукупність фінансових, матеріальних і нематеріальних, трудових, природних ресурсів, що відповідають потребі реалізації інвестиційних програм і проектів; інституційне забезпечення, що включає нормативно-правову базу та організаційну, інформаційну, мотиваційну, методичну складові – як сукупність видів діяльності щодо створення умов для інвестиційного забезпечення розвитку людини і виробництва.

Отже, інвестиційне забезпечення як економічна категорія відображає багатоаспектність організаційно-економічних умов, засобів, заходів та економічних взаємовідношень, що проявляються в процесі руху вартості, авансованої у капітал з метою формування, нагромадження і використання інвестиційних ресурсів для розвитку аграрно-промислового виробництва й людини – головної продуктивної сили суспільства. Саме у сфері економічних взаємовідношень формується мотиви, мотивації*, мотиваційні чинники як спонукальні причини дій і вчинків, поведінки людини, що викликані її певним прагненням, інтересом до реалізації конкретного задуму, ідеї, мети тощо [2].

* Мотив (франц. *motif*, від лат. *moveo* - рухаю)

Мотивації (спонуки) у біології – збудження центральної нервової системи, що викликають у людей і тварин акти поведінки, спрямовані на самозбереження (добування їжі, уникнення нападу ворогів тощо), або на продовження роду...«Розрізняють мотивації індивідуальні, пов'язані із задоволенням насущних потреб людини, і групові, що виявляються при взаємовідносинах з індивідуумами...».

Мотиви у психології – спонукальні причини дій і вчинків людини. Породжуються особистими і суспільними потребами й залежно від них бувають первинними (природними) і вторинними (матеріальними і духовними). Можуть виявлятися у формі почуття, уявлення, поняття, ідеї, ідеалу, мрії. Мотивація буває простою і складною, більш і менш усвідомленою...(УРЕ, т. 7, с. 152).

Мотиви, мотивації стосуються не тільки живих організмів, людини, а й організацій, суспільства, держави. Отже, мотиви, мотивації бувають індивідуальні, групові, колективні, суспільні, державні, але всі вони пов'язані зі спонукальними причинами дій (поведінки) відповідно до конкретного індивіду, а також групи людей, колективу, суспільства, держави, що викликані певними інтересом, тобто прагненням до реалізації певного задуму, ідеї, мети, цілі відповідного ієрархічного рівня. Мотиваційні чинники людини в системі економічних взаємовідношень мають різнорівневий і багатовекторний характер, оскільки залежать від місця людини в ієрархії цінностей, її інтересів, цілей, власних (приватних) ресурсів: фізичних, духовних, фінансових, інтелектуальних.

Стівен Р. Кови у своїй книзі «7 навичок високоєфективних людей» [6] назвав три основних види цінностей: досвідні – відкриті нами на основі досвіду; творчі – те, що ми самі привносим в наше життя; і вищий тип цінностей, що характеризує нашу реакцію у складних ситуаціях – відносницький (власний переклад з російської). Розуміння цінностей і їх значення у житті кожної людини своє, і визначається рівнем її виховання в сім'ї, школі, на вулиці, рівнем освіченості, професійності, духовності, віку, способу життя.

Мотиваційні чинники щодо інвестиційного забезпечення розвитку аграрно-промислового виробництва також мають різнорівневий і багатовекторний характер та визначаються спрямуванням інвестицій за їх напрямками і пріоритетами. Зауважимо, що аграрний сектор економіки держави формує 9,6% (2011 р.) валового внутрішнього продукту та 18,7% вартості експорту. В ньому функціонує 56 тис. одиниць аграрних підприємств, різних за розмірами, виробничими напрямками й організаційно-правовими формами господарювання, де середньооблікова кількість найманих працівників становить близько 561 тис. осіб. Отже, стабільний розвиток аграрного сектора економіки має бути пріоритетною задачею держави, а значить, його державна підтримка як один з важливих мотиваційних чинників активізації інвестиційної діяльності й підвищення ефективності, є економічною необхідністю, що усвідомлена багатьма країнами світу. Проте сума державної підтримки сільськогосподарських підприємств становить лише 7,8% від створеної валової доданої вартості. Залишається низьким рівень оплати праці найманих працівників сільськогосподарських підприємств – важливого мотиваційного чинника і джерела інвестиційного забезпечення відтворення людського капіталу. У 2011 р. середньомісячна номінальна заробітна плата в сільському господарстві становила 1853 грн., або була нижчою, як у цілому по економіці майже на 30%, порівняно з промисловістю – майже на 40%, а щодо працівників фінансової діяльності становила лише 34,7%. Це при тому, що заробітна плата по економіці України в цілому набагато нижча, ніж у сусідніх постсоціалістичних країнах і особливо порівняно з розвинутими країнами світу. Відносно Росії у доларовому обчисленні вона становила у 2010 р. – 40,4%, Білорусі – 69%, США – 6,5%, Канади – 7,9%, Швейцарії (2009 р.) – 3,8% (рис. 1). Чи не це причина відтоку з України найбільш продуктивної частини населення в інші країни?

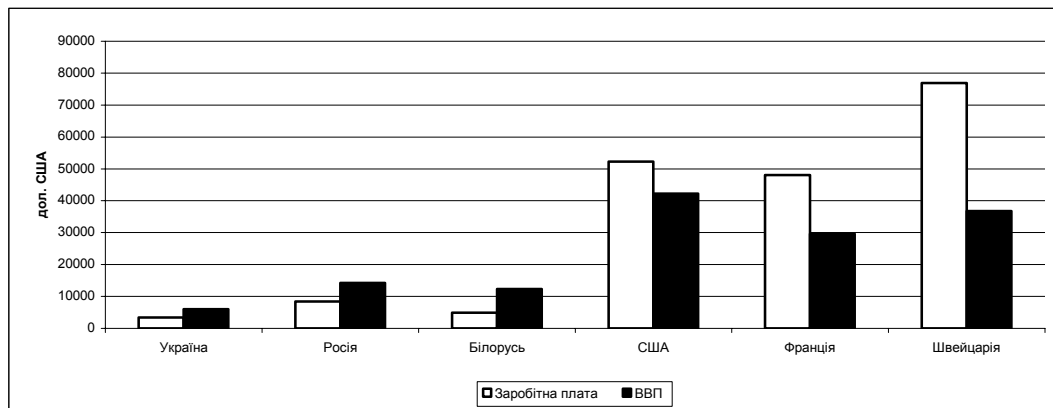

Рис. 1. Порівняльні показники рівня заробітної плати і валового внутрішнього продукту у розрахунку на одну особу в Україні і країнах світу у 2010 р. (Франція та Швейцарія, 2009 р.)

Джерело: Держкомстат України. Статистичний щорічник України за 2011 р.

Порівняємо інший показник України – валовий внутрішній продукт на одну особу з названими країнами. По відношенню до Росії він становив – 42,7%, Білорусі – 48,1%, до США – 14,5%, Канади – 17,1%, Швейцарії – 16,0%. Тобто, відрив рівня заробітної плати в Україні у 2010 р. порівняно з названими країнами був значно більший, ніж показник валового внутрішнього продукту у розрахунку на одну особу. Це при тому, що цей порівняно низький рівень заробітної плати зріс у 6,5 раза щодо 2000 р. (рис. 2, 3), тобто був дуже низьким протягом багатьох років, тоді як у розвинутих країнах рівень заробітної плати є стабільно високим протягом досліджуваного періоду. Чи не тому у цих країнах величина валового внутрішнього продукту є стабільно вищою у кілька разів.

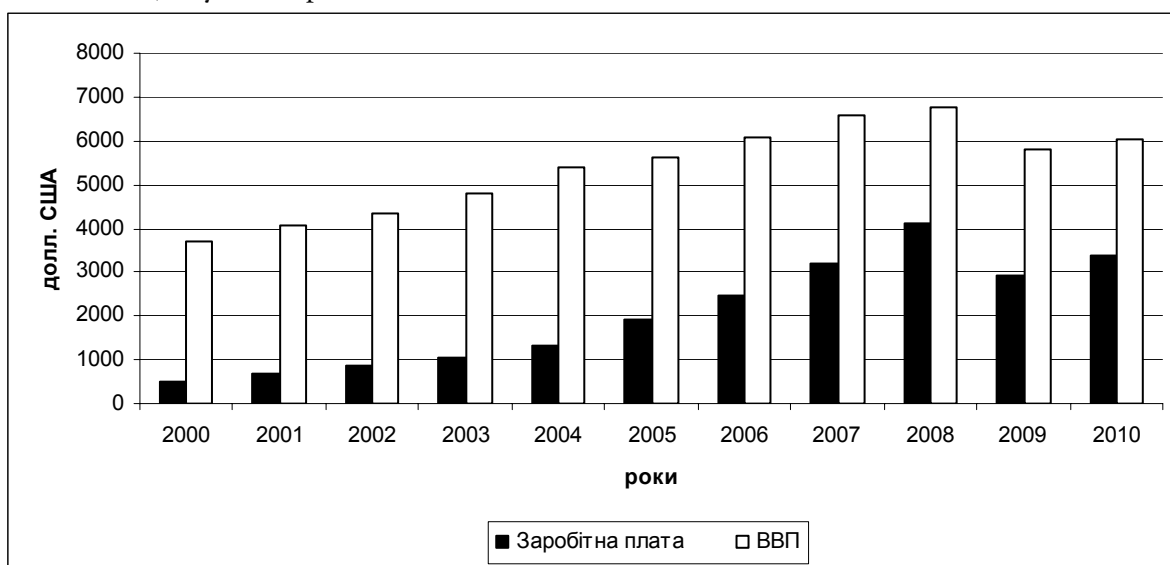

Рис. 2. Динаміка заробітної плати і валового внутрішнього продукту на одну особу в Україні

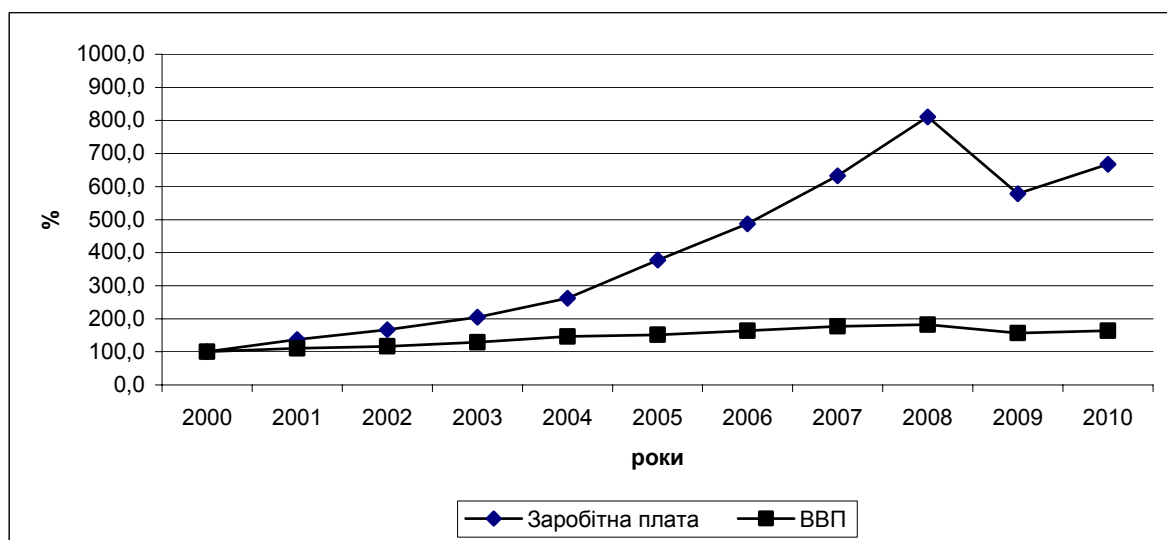

Рис. 3. Динаміка зростання заробітної плати і валового внутрішнього продукту на одну особу в Україні

З викладеного вище доходимо висновку, що необхідна переорієнтація політики держави на посилення державної підтримки стабільності розвитку аграрно-промислового виробництва різними формами і методами як важливого мотиваційного чинника інвестиційного забезпечення його функціонування у взаємозв'язку із формуванням, нарощенням і викорис-

танням капіталу людини. Стабільно низький рівень державної підтримки аграрного сектора економіки і заробітної плати в Україні не є мотиваційним чинником інвестиційного забезпечення розвитку економіки, у тому числі й розвитку людини як головної продуктивної сили.

Література:

1. Философский энциклопедический словарь. – М.: Сов. энцикл., 1989. – 816 с.
2. Маршалл А. Принципы политэкономии. – М.: Прогресс, 1983. – Т. 3. – 230 с.
3. Шаповал О. Найефективніше вкладати у людину // Урядовий кур'єр, – 2003. – 12 берез.
4. Данилишин Б. Зайнятість населення: як сформувати інноваційну складову // Урядовий кур'єр, – 2007. – 3 лип.
5. Саблук П.Т. Концептуальні засади розробки і реалізації інвестиційних програм в аграрно-промисловому виробництві / П.Т.Саблук, М.Ю. Коденська. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2012. – С. 43.
6. Стивен Р. Кови. Семь навыков высокоэффективных людей / Стивен Р. Кови. – М.: ООО Альпина Паблишер, 2012. – 379 с.

Коденская М.Е., доктор экономических наук, профессор, заслуженый экономист Украины, зав. кафедры экономической теории и экономики предприятий АТСОТ

Мотивационные факторы инвестиционного обеспечения развития аграрно-промышленного производства. В статье освещаются теоретические и методологические аспекты инвестиционного обеспечения развития аграрно-промышленного производства и мотивационные факторы его активизации. Раскрыто сущность аграрно-промышленного производства как сложной производственной и социально-экономической системы, включающей экономические, организационные, правовые, социальные и другие условия жизнедеятельности людей. Обосновано сущность инвестиционного обеспечения, его структурные составные и факторы формирования мотивационных факторов как причин активизации инвестиционного обеспечения развития аграрно-промышленного производства и динамичного наращивания валового производства продукта в стране. Наведены сравнительные показатели уровня заработной платы в аграрном секторе экономики относительно экономики Украины в целом и к другим видам экономической деятельности.

Ключевые слова: аграрно-промышленное производство, мотивационные факторы, инвестиционное обеспечение инвестиций, заработная плата, государственная поддержка, валовый внутренний продукт.

Kodens'ka M.Y., Doctor of Economic Sciences, Professor, Honoured Economist of Ukraine, The Head of the Department of Economic Theory and Enterprise Economics, Academy of Labour, Social Relations and Tourism

Motivation factors of investment providing of agrarian and industrial production development. Theoretical and methodological aspects of investment providing of agrarian and industrial production development as well as motivation factors of its implementation are enlightens in the article. The essence of agrarian and industrial production as a complex industrial and socio-economic system which includes economic, organizational, legal, social and other conditions of people's sustenance is revealed. The article deals with the essence of investment providing, its structural constituents and factors of motivation providing which are the main reasons of investment providing activization of the agrarian-industrial production and dynamic growth of the gross domestic product in the country. The indexes of the salary level in agrarian sector in comparison with the other kinds of economic activity and economics of Ukraine as a whole are given.

Key words: agrarian and industrial production, motivation factors, investment providing, salary, state support, gross domestic product.